1. [illegible] דברים פ' כ"ט

למען הקים־אתך היום לו לעם והוא יהיה־לך לאלהים כאשר דבר־לך וכאשר נשבע לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב: ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את־הברית הזאת ואת־האלה הזאת: כי את־אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום: כי־אתם ידעתם את אשר־ישבנו בארץ מצרים ואת אשר־עברנו בקרב הגוים אשר עברתם: ותראו את־שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם: פן־יש בכם איש או־אשה או משפחה או־שבט אשר לבבו פנה היום מעם יהוה אלהינו ללכת לעבד את־אלהי הגוים ההם פן־יש בכם שרש פרה ראש ולענה: והיה בשמעו את־דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה־לי כי בשררות לבי אלך למען ספות הרוה את־הצמאה: לא־יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן אף־יהוה וקנאתו באיש ההוא ורבצה בו כל־האלה הכתובה בספר הזה ומחה יהוה את־שמו מתחת השמים: והבדילו יהוה לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה:

פרק ל'

והיה כי־יבאו עליך כל־הדברים האלה
ברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל־לבבך בכל־
וים אשר הדיחך יהוה אלהיך שמה: ושבת עד־יהוה
להיך ושמעת בקלו ככל אשר־אנכי מצוך היום אתה
ניך בכל־לבבך ובכל־נפשך: ושב יהוה אלהיך את־שבותך
חמך ושב וקבצך מכל־העמים אשר הפיצך יהוה אלהיך
מה: אם־יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יהוה
להיך ומשם יקחך: והביאך יהוה אלהיך אל־הארץ אשר־
שו אבתיך וירשתה והיטבך והרבך מאבתיך: ומל יהוה
להיך את־לבבך ואת־לבב זרעך לאהבה את־יהוה אלהיך
כל־לבבך ובכל־נפשך למען חייך: ונתן יהוה אלהיך את
ל־האלות האלה על־איביך ועל־שנאיך אשר רדפוך: ואתה
שוב ושמעת בקול יהוה ועשית את־כל־מצותיו אשר אנכי
מצוך היום: והותירך יהוה אלהיך בכל מעשה ידך בפרי
טנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה כי ישוב יהוה
שוש עליך לטוב כאשר־שש על־אבתיך: כי תשמע
קול יהוה אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו הכתובה בספר
התורה הזה כי תשוב אל־יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־
פשך:

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא־נפלאת הוא ממך ולא־רחקה הוא: לא בשמים הוא לאמר מי יעלה־לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: ולא־מעבר לים הוא לאמר מי יעבר־לנו אל־עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: כי־קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשתו:

3. מסכת שבת דף קלח:

ת"ר *כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר °הנה ימים באים נאם ה' אלהים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה' וכתיב °ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו דבר ה' זו הלכה דבר ה' זה הקץ דבר ה' זו נבואה ...

תניא רבי שמעון בן יוחי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר °כי לא תשכח מפי זרעו אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחר:

5. רש"י

דברים

ומדרש אגדה למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים חוץ ממ"ט שבת"כ הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימין לפניו: (יד) היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם והקללות והיסורין מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו. ואף פרשה שלמעלה מזו [illegible] אתם ראיתם אשר עשיתי. ד"א אתם נצבים וגו' לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס ממשה ליהושע לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרזם וכן עשה יהושע וכן שמואל (שמואל א יב ז) התיצבו ואשפטה אתכם כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול:

ואת אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות: (טו) כי אתם ידעתם וגו' ותראו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות ע"ז ושמא נפתה לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם: (טז) ותראו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקצים: גלוליהם. שמוסרחים ומאוסין כגלל: עץ ואבן. אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי לפי שאין השומר ירא שמא יגנבו אבל של כסף וזהב עמכם בחדרי משכיותם הם לפי שהם יראים שמא יגנבו:

6. [illegible] ר' משה [illegible]

וּמְבֹאָר בַּתּוֹרָה כִּי שְׁתֵּי הֲשָׁבוֹת הֵם. הָרִאשׁוֹנָה, כִּי ה' יָשִׁיב אֶת שְׁבוּתֵנוּ וִירַחֲמֵנוּ; וְהַשְּׁנִיָּה, כִּי ה' יְקַבֵּץ פְּזוּרֵינוּ וְנִדָּחֵינוּ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הֱפִיצָנוּ ה' שָׁם וִיבִיאֵנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְהֵטִיב וְהִרְבָּה אוֹתָנוּ יוֹתֵר מֵאֲבוֹתֵינוּ. וּבְיָמֵינוּ אֵלֶּה זָכִינוּ לַהֲשָׁבָה הָרִאשׁוֹנָה, כִּי ה' בְּרַחֲמָיו נָתַן בְּלֵב אַדִּירֵי הַמַּמְלָכוֹת הַנְּאוֹרִים לְבִלְתִּי הֱיוֹת עוֹד אוֹתוֹ הָעֹל וְהֶחָמָס הַשִּׁעְבּוּד וְהָעַבְדוּת לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בַּגּוֹלָה, וְכֵן לְהָשִׁיב לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אַרְצֵנוּ וְנַחֲלַת אֲבוֹתֵינוּ צִיּוֹן קִרְיַת מוֹעֲדֵנוּ[2] לִהְיוֹת בַּיִת לְאֻמִּי לְיִשְׂרָאֵל, וְכָל הַדָּרִים שָׁם מֵאַחֵינוּ זָכוּ זְכוּת אֶזְרָחִית בָּאָרֶץ. וְנִרְאֶה שֶׁזֶּה הוּא מַמָּשׁ מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב [בְּפָרָשָׁתֵנוּ]: "וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ" - הִיא צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם. "וְרִחֲמֶךָ" - לִהְיוֹת לָנוּ שָׁם מִשְׁפַּט הָאֶזְרָחִים. וְכֵן מַה שֶּׁהוּסַר אוֹתוֹ הַשִּׁעְבּוּד וְהָעֹל וְהֶחָמָס מֵעָלֵינוּ בַּמַּמְלָכוֹת הָאַדִּירוֹת הַנְּאוֹרוֹת. וְאַחֲרֵי זֶה עוֹד יָשִׁיב ה' אֶת יָדוֹ שֵׁנִית לְקַבֵּץ שֶׂה פְזוּרָה יִשְׂרָאֵל בְּבוֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל. וּמַה שֶּׁלֹּא הָיָה זֶה בְּבַת אַחַת הוּא מִפְּנֵי כִּי רֹב הַגָּלֻיּוֹת וְהַשִּׁעְבּוּדִים שֶׁעָבְרוּ עָלֵינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵם דּוֹמִים מַמָּשׁ לְחֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, וְהַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה הִיא דּוֹמָה מַמָּשׁ לְאוֹר גָּדוֹל וְנִפְלָא. וּמִי שֶׁהָיָה בְּחֹשֶׁךְ רַב צָרִיךְ לוֹ הַדְרָגָה גְּדוֹלָה לְהַבִּיט וְלִרְאוֹת בְּאוֹר גָּדוֹל. וְלָכֵן יִהְיֶה זֶה רַק מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה כְּפִי

4. מסכת עירובין דף נה.

אמר (רב דימי) [אבדימי] בר חמא [בר דוסא] מאי דכתיב (דברים ל) לא בשמים היא ולא מעבר לים היא. לא בשמים היא שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה. ולא מעבר לים היא שאם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה. (רבה) [רבא] אמר לא בשמים היא לא תמצא במי שמגביה דעתו עליה כשמים ולא מעבר לים היא לא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים. רבי יוחנן אמר לא בשמים היא לא תמצא בגסי הרוח ולא מעבר לים היא לא תמצא בסחרנים ולא בתגרים:

רש"י ס"ב

(ו) על חומותיך ירושלים. רבותינו דרשוהו כמשמעו מלאכים המזכירים את ה' על חורבנה לבנותה מאי אמרי אתה תקום תרחם ציון (תהלים ק"ב) כי בנה ה' ציון (שם ק"ב) כדאיתא במסכת מנחות: וי"ת חומותיך אבות הראשונים המגינים עלינו כחומה: הפקדתי שומרים. לכתוב ספר זכרונות שלא ישתכח זכותם מלפני: לא יחשו. מלהזכיר זכותם לפני: המזכירים את ה'. את זכות האבות: אל דמי לכם. אל תחרישו:

7.

וכתיב בשש צרות יצילך ובשבע לא יגע בך רע שש צרות היינו הד' גליות כמו שנחשבו (ויק"ר פ' י') מצרים ואשור וד' מלכיות שהם היו צרות בפועל ובשבע לא יגע בך רע הוא כנגד מלחמת גוג ומגוג שבאמת לא יהי' צרה כמו שנא' יושב בשמים ישחק רק יהי' פחד לבד שיפחדו שבא על ה' ועל משיחו אבל אדני ילעג למו: וכנגד זה אמר הנביא כי הלבישני בגדי ישע הוא נגד משיח בן יוסף ע"ד שא' (ויק"ר פ' כ"א) ישעי ביוהכ"פ שהוא יברר סיגי' ועמך כולם צדיקים וכמו שא' (זח"ב כ"ג א') כל מאן דאתגזר איקרי צדיק ועי"ז יהי' הגילוי בכל האומות שכל השעבוד והגליות הוא ע"י שיש להם מקום לקטרג שגם בישראל נמצא מהרע שבהם.

[illegible]

8. "אורות התשובה" י"ז

כְּשֶׁרוֹצִים בֶּאֱמֶת לָשׁוּב, אַף עַל פִּי שֶׁמְּעֻכָּבִים בִּשְׁבִיל כַּמָּה מְנִיעוֹת, כְּמוֹ מֵחֲמַת בִּלְבּוּל־דַּעַת אוֹ מֵחֲמַת חֲלִישׁוּת־כֹּחַ אוֹ מֵחֲמַת אִי־יְכֹלֶת לְתַקֵּן דְּבָרִים שֶׁהֵם נוֹגְעִים בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהָעִכּוּב הוּא גָּדוֹל מְאֹד וְהַלֵּב מֻכְרָח לִהְיוֹת נִשְׁבָּר מִפְּנֵי יְדִיעַת גֹּדֶל הַחוֹבָה הַמֻּטֶּלֶת עַל הָאָדָם לְתַקֵּן אֶת כָּל פְּגָמָיו, בְּאֹפֶן הַיּוֹתֵר טוֹב וְהַיּוֹתֵר שָׁלֵם – מִכָּל־מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהָרָצוֹן לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה הוּא אַמִּיץ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּכֹחוֹ עֲדַיִן לְסַלֵּק אֶת כָּל הַמְּנִיעוֹת, צְרִיכִים לְקַבֵּל אֶת הַהֶאָרָה הַזֹּאת שֶׁל הַתְּשׁוּבָה בְּתוֹר תֹּכֶן הַמְטַהֵר וְהַמְקַדֵּשׁ, עַד שֶׁלֹּא יָזוּז, מִפְּנֵי הָעִכּוּבִים שֶׁל אִי־הַשְׁלָמַת הַתְּשׁוּבָה, מִכָּל רוֹמְמוּת וּמִכָּל עֲלִיָּה רוּחָנִית שֶׁהִיא רְאוּיָה לוֹ, עַל פִּי קְדֻשַּׁת הַנְּשָׁמָה וּצְבִיוֹנָהּ הַקָּדוֹשׁ. וּכְשֵׁם שֶׁזֶּה הוּא כְּלָל גָּדוֹל אֵצֶל הַיָּחִיד, כָּכָה הוּא אֵצֶל הַצִּבּוּר בִּכְלָלוּתוֹ. הֶאָרַת הַתְּשׁוּבָה יְשָׁנָהּ בְּיִשְׂרָאֵל. הִתְעוֹרְרוּתִי חֶפְצָהּ שֶׁל הָאֻמָּה בִּכְלָלָהּ לָשׁוּב אֶל אַרְצָהּ, אֶל מַהוּתָהּ, אֶל רוּחָהּ וְאֶל תְּכוּנָתָהּ – בֶּאֱמֶת, אוֹר שֶׁל תְּשׁוּבָה יֵשׁ בָּהּ. בֶּאֱמֶת, הַדָּבָר מִתְבַּטֵּא בְּבֵרוּר גָּמוּר בְּבִטּוּיָהּ שֶׁל תּוֹרָה: "וְשַׁבְתָּ עַד ד' אֱלֹהֶיךָ" "כִּי תָשׁוּב אֶל ה' אֱלֹהֶיךָ"[2]. הַתְּשׁוּבָה הִיא תְּשׁוּבָה פְּנִימִית, אֶלָּא שֶׁהִיא מְכֻסָּה בְּהַרְבֵּה מָסַכִּים חוֹצְצִים, וְאֵין כֹּחַ בְּשׁוּם עִכּוּב וּמְנִיעַת

2. דברים ל"א

יט ועתה כתבו לכם את־השירה הזאת ולמדה את־בני־
ישראל שימה בפיהם למען תהיה־לי השירה הזאת לעד בבני
כ ישראל: כי־אביאנו אל־האדמה אשר־נשבעתי לאבתיו זבת
חלב ודבש ואכל ושבע ודשן ופנה אל־אלהים אחרים ועבדום
כא ונאצוני והפר את־בריתי: והיה כי־תמצאן אתו רעות רבות
וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי
זרעו כי ידעתי את־יצרו אשר הוא עשה היום בטרם אביאנו
כב אל־הארץ אשר נשבעתי: ויכתב משה את־השירה הזאת
כג ביום ההוא וילמדה את־בני ישראל: ויצו את־יהושע בן־
נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את־בני ישראל אל־
הארץ אשר־נשבעתי להם ואנכי אהיה עמך:

ישעיה ס"ב

א למען ציון לא אחשה ולמען ירושלם לא אשקוט עד־יצא
ב כנגה צדקה וישועתה כלפיד יבער: וראו גוים צדקך וכל־
מלכים כבודך וקרא לך שם חדש אשר פי יהוה יקבנו:
ג והיית עטרת תפארת ביד־יהוה וצנוף מלוכה בכף־אלהיך:
ד לא־יאמר לך עוד עזובה ולארצך לא־יאמר עוד שממה כי
לך יקרא חפצי־בה ולארצך בעולה כי־חפץ יהוה בך וארצך
ה תבעל: כי־יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך ומשוש חתן על־
ו כלה ישיש עליך אלהיך: על־חומתיך ירושלם הפקדתי
שמרים כל־היום וכל־הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את־
ז יהוה אל־דמי לכם: ואל־תתנו דמי לו עד־יכונן ועד־ישים
את־ירושלם תהלה בארץ:

[illegible] ס"ב

עברו עברו
בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו
יא נס על־העמים: הנה יהוה השמיע אל־קצה הארץ אמרו
לבת־ציון הנה ישעך בא הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו:
יב וקראו להם עם־הקדש גאולי יהוה ולך יקרא דרושה עיר לא
נעזבה:

ישעיה ס"ג

ד . כי יום נקם
ה בלבי ושנת גאולי באה: ואביט ואין עזר ואשתומם ואין
ו סומך ותושע לי זרעי וחמתי היא סמכתני: ואבוס עמים באפי
ז ואשכרם בחמתי ואוריד לארץ נצחם: חסדי
יהוה אזכיר תהלת יהוה כעל כל אשר־גמלנו יהוה ורב־
ח טוב לבית ישראל אשר־גמלם כרחמיו וכרב חסדיו: ויאמר
ט אך־עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע: בכל־
צרתם לא* צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא
גאלם וינטלם וינשאם כל־ימי עולם:

*לו

[illegible] ס"ג

טו . הבט משמים וראה
מזבל קדשך ותפארתך איה קנאתך וגבורתיך המון מעיך
טז ורחמיך אלי התאפקו: כי־אתה אבינו כי אברהם לא ידענו
וישראל לא יכירנו אתה יהוה אבינו גאלנו מעולם שמך:
יז למה תתענו יהוה מדרכיך תקשיח לבנו מיראתך שוב למען